

In memoriam Franjo Emanuel Hoško

Franjo Emanuel Hoško (1940–2019)

Crkveni povjesničar Franjo Emanuel Hoško, redoviti profesor u miru i dugogodišnji predavač na Teologiji u Rijeci (područni studij Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) i Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, preminuo je 1. siječnja 2019. u Rijeci, u 79. godini. Bio je franjevac-svećenik, član Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, što je u mnogočemu obilježilo njegov historiografski interes.

Rođen je 25. ožujka 1940. u Pakračkom Antunovcu, a nakon osnovne škole u rodnome mjestu, srednjoškolsku izobrazbu stekao je u Zagrebu. Filozofsko-teološki studij zaključio je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, gdje je doktorirao 1968. disertacijom *Škole hrvatske franjevačke provincije sv. Ladislava (1613-1783)*. Na istom je fakultetu habilitirao 1976. radom *Dvije osječke visoke škole u 18. stoljeću*.

Započeo je predavati u Rijeci 1967. opću i hrvatsku crkvenu povijest na Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci (današnjoj Teologiji u Rijeci). Predavao je također u Zagrebu na poslijediplomskom studiju crkvene povijesti Katoličkog bogoslovnog fakulteta te na više instituta istoga Fakulteta.

Hoško je objavio velik broj znanstvenih radova. Katalog Nacionalne sveučilišne knjižnice u Zagrebu pripisuje mu čak 205 bibliografskih jedinica. Ključni elementi njegova opusa povijest su franjevaštva, koje čini primarni interes ovog redovnika nasljedovatelja svetog Franje, crkveno (visoko)školstvo, Slavonija i Trsat.

Objavio je trilogiju o povijesti franjevaštva u kontinentalnoj Hrvatskoj, osobito o pastoralnim i visokoškolskim zadaćama toga reda (*Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj kroz stoljeća*, 2000; *Franjevci i poslanje Crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj*, 2001; *Franjevačke visoke škole u kontinentalnoj Hrvatskoj*, 2002). Povijest franjevačkog visokog školstva za Hoška je pretpostavka za bolje razumijevanje rada nastavnika tih škola i na polju jezikoslovlja, gramatike i književnosti.

Najčešće je pisao o događajima 17. i 18. stoljeća. To povijesno razdoblje naziva barokom i predlaže da se taj pojam u nas počne koristiti ne samo za povijest umjetnosti, već u najširem njegovu opsegu. Ne samo da je cijeli svoj život djelovao u visokome školstvu već je i objekt svojega znanstvenoga rada usmjerio prema povijesti crkvenoga školstva u nas, što je zamjetno već od same doktorske teze. Pisao je i o pavlinskim školama, srednjoj te filozofskoj i teološkoj, naznačujući da je u Hrvatskoj riječ o dvjema katoličkim filozofijama i teologijama. To su skotizam i tomizam, koje autor sagledava kao jamstvo pluralnosti s obzirom na to da potiču raznolikost u pobožnosti hrvatskoga katolika. Hoško je zaokupljen proučavanjem djelovanja zaslužnih franjevaca svoje provincije iz 18. i 19. stoljeća o kojima izdaje opsežna djela: *Marijan Jaić – obnovitelj među preporoditeljima* (1996); *Euzebije Fermendžin, crkveni upravnik i povjesnik* (1997); *Josip Pavišević*,

svjedok jozefinizma u Slavoniji i Podunavlju (2003); *Grga Čevapović, osporavatelj ranog liberalizma* (2011).

Slavonija je trajno prisutna u njegovim djelima. Godine 2011. Hoško izdaje knjige *Slavonska franjevačka ishodišta* i *Slavonska franjevačka učilišta*. Autor u franjevačkim učilištima prepoznaje mjesta u kojima su franjevački nastavnici ispunjavali zadaću ne samo crkveno-učiteljskog već i šireg prosvjetno-kulturnog djelovanja u duhu Katoličke obnove. Prvi je pribilježio i bibliografski opisao njihove školske priručnike. Razlikuje dva kulturna kruga – onaj u Osijeku kojemu su bila upućena učilišta po slavonskim i srijemskim samostanima te onaj budimski prema kojemu su bili usmjereni oni u Baranji i Bačkoj. Hoško je povjesničar Crkve i kulture, što određuje njegov pristup istraživanju.

U kontekstu hrvatske crkvene historiografije Hoškov rad označava početak pastoralne crkvene povijesti u nas. Naime, hrvatskoj crkvenoj historiografiji manjkala je povijest pastoralnog i katehetskog djelovanja Crkve. Pisalo se o povijesti struktura i hijerarhije, odnosa Crkve i kulture, no tek Hoškova djela *Negdašnji hrvatski katekizmi* (1985) te *Franjevci i poslanje Crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj* (2001) označuju početak takve pastoralne povijesti Crkve u nas.

O jozefinizmu, pojavi koja je presudno utjecala na život Crkve u Hrvata u 18. i 19. stoljeću, Hoško piše na, za hrvatske prilike, inovativan način, dajući time vrijedan doprinos novim shvaćanjima unutar hrvatske crkvene historiografije. Jedan je od rijetkih hrvatskih povjesničara, a sigurno jedini među crkvenim povjesničarima, koji na tragu istraživanja tzv. bečke povijesne škole u jozefinizmu vidi dvije, na prvi pogled suprotne, tendencije – obnovno katoličanstvo i cezarpapizam. U tome kontekstu vrlo je zapaženo njegovo djelo *Biskup Vrhovac između baroka i liberalizma* (2007).

Provevši veći dio života u okviru trsatskoga franjevačkog svetišta, Hoško je istraživao i objavljivao radove zbog kojih ga je opravdano nazivati povjesničarem Trsata i zapadne Hrvatske. Ukazujući na veze Trsata i Loreta glede predaja o nastanku marijanskog svetišta u 13. stoljeću – koje su se razvijale najprije samostalno, a od 16. stoljeća zajednički – Hoško na povlašteno mjesto stavlja isusovca Bartola Kašića i najznačajnijeg povjesničara trsatskoga svetišta, Franju Glavinića. Hoško ukazuje na to da je djelovanje trsatskih franjevaca u prošlosti od prvorazredne važnosti za nacionalnu, kako crkvenu tako i svjetovnu povijest, književnost, obrazovanje, kulturu i umjetnost. Pišući o filozofskim i teološkim učilištima na Trsatu, na vidjelo iznosi prilično nepoznato djelovanje (visoko) školskih fratarskih ustanova na prostoru Trsata, koje su s prekidima djelovale od 17. pa sve do 20. stoljeća, što u hrvatskoj znanstvenoj javnosti prije njega nije bilo prepoznato.

Hoško je svoj doprinos dao i leksikografiji jer je kao urednik započeo, a 2010. s još dvojicom suradnika dovršio, voluminozan *Hrvatski franjevački biografski*

leksikon. Još od 1979. bio je članom uredništva *Hrvatskog biografskog leksikona* za struku „religija, Crkva“.

Bio je predsjednikom ili članom uredničkih odbora znanstvenih skupova o Franji Glaviniću, Grgi Čevapoviću, Marijanu Lanosoviću, Marijanu Jaiću, Luki Ibrišimoviću, Euzebiju Fermendžinu, Josipu Paviševiću i Ivanu Velikanoviću, koje je mahom organizirala HAZU te im izdala zbornike radova.

Na prijedlog Teologije u Rijeci i nekolicine pojedinaca, Grad Rijeka dodijelio mu je 2012. nagradu za životno djelo „za znanstveni rad, izniman doprinos promicanju trsatske sakralne baštine te osobno svjedočanstvo kulturi dijaloga“. Uistinu, Hoška je odlikovao duh suradnje i interdisciplinarnosti. Niz godina predavao je nacionalnu povijest hrvatskoga ranog srednjeg vijeka na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Nakon osnutka toga odsjeka 1998., pokrenutog uvelike zaslugom akademika Petra Strčića, Hoško je svojim predavanjima dao doprinos u njegovu stasanju, zajedno s crkvenim povjesničarima, akademikom Franjom Šanjekom i Milom Bogovićem. S Odsjekom za kroatistiku i Odsjekom za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci surađivao je na projektima i simpozijima. Bio je i izvrstan poznavatelj umjetnosti koja je, uz teologiju i crkvenu povijest, bila njegova treća vokacija. Sustavno je poticao istraživanja i okupljao interdisciplinarne timove znanstvenika s težnjom za punom valorizacijom franjevačke umjetničke baštine na Trsatu i trsatskom svetištu.

Hoško je povjesničar koji svoja istraživanja gradi na arhivskim vrelima koja je godinama sabirao u arhivskim zbirka u domovini i izvan nje, osobito u Budimpešti, Rimu, i Beču. Višegodišnji boravak na visokim službama u središnjim strukturama franjevačkog reda u Rimu (1991–1997) iskoristio je i za arhivska istraživanja. Naravno, koristio se i literaturom, osobito austrijskom, talijanskom i slovenskom, te je tako historiografska pitanja sagledavao sa širokog vidokruga i uspješno ih obrazlagao u kontekstu europskog društvenog, crkveno-teološkog i kulturnog zbivanja, otkrivajući utjecaje što redovito izmiču onim povjesničarima koji razlažu samo ono što im pružaju lokalna povijesna vrela.

Zahvalan profesoru Franji Emanuelu Hošku na višegodišnjem plodnom djelovanju kao predavaču i zapaženom crkvenom povjesničaru, ovaj nekrolog objavljujem i kao zalag dijalogu u historiografiji i društvu, koji je tijekom života i plodnoga rada aktivno poticao.

Marko Medved

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

51

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2019.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 51, broj 2

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher
Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Inga Vilogorac Brčić

Izvršni urednik / Executive Editor
Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board
Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*
Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*